

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ АКТИВІВ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ІСНУЮЧИХ СТАНДАРТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Н.В. Смирнова

Одеський державний аграрний університет

Анотація. Розглянуто різні підходи щодо аналізу ефективності використання активів підприємств. Запропоновано методикою оцінки ефективності використання виробничих активів аграрних підприємств на базі Дюпонівської системи аналізу активів та існуючих стандартів бухгалтерського обліку в Україні.

Ключові слова: активи, оборотні активи, необоротні активи, Дюпонівська система аналізу активів, стандарт бухгалтерського обліку.

Вступ. Якщо розглядати весь комплекс актуальних питань і проблем, що існують на сьогодні в сільському господарстві України, то їх можна звести до однієї проблеми – відсутність або нестача коштів для поповнення оборотних та необоротних активів. Всі інші питання розглядаються крізь призму цієї найактуальнішої проблеми. Крім того, кошти для їх залучення можуть з'явитися лише у випадку, якщо активи використовуються ефективно, тобто, приносять економічну вигоду. Тому не викликає сумнівів необхідність аналізу ефективності використання активів аграрних підприємств, перед здійсненням якого слід обрати найбільш ефективний для цього інструментарій. А це можливо лише за умови всебічного аналізу і узагальнення вже існуючих у вітчизняній і зарубіжній практиці методів і моделей ефективності використання активів підприємств.

Зміст наукових публікацій [1-5] показує, що у вітчизняній літературі факторний аналіз ефективності використання активів підприємств України на основі існуючих стандартів бухгалтерського обліку зустрічається рідко, чим і обумовлена актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень. В літературі найчастіше мова йде про аналіз ефективності використання активів, який здійснюється за допомогою коефіцієнтів рентабельності, оборотності та виробничої віддачі всіх використовуваних активів, оборотних та необоротних активів, основних засобів підприємства. У зарубіжній практиці управління активами, на думку І.О.Бланка [1, с. 81-108], найбільше розповсюдження отримали такі розробки зарубіжних економістів щодо систем інтегрального фінансового аналізу та особливостей їх практичного застосування, як:

1. Дюпонівська система інтегрального аналізу (США) – система, робота якої ґрунтується на інтегральному фінансовому аналізі діяльності підприємства, основою якого вважається “модель Дюпона”. Дюпонівська система аналізу активів передбачає, що показник “коефіцієнт рентабельності активів” розкладається на ряд окремих фінансових коефіцієнтів його формування, які взаємопов’язані в одній системі. В Дюпонівській системі фінансового аналізу виділяють наступні показники: сума чистого прибутку (ЧП), сума реалізації продукції (Р), середня сума всіх активів (А), середня сума оборотних активів (ОА), середня сума необоротних активів (НА), сума валового прибутку (ВД), сума витрат (И), сума податків, які виплачуються за рахунок доходів (Нд+Нп) та інші (рис. 1).

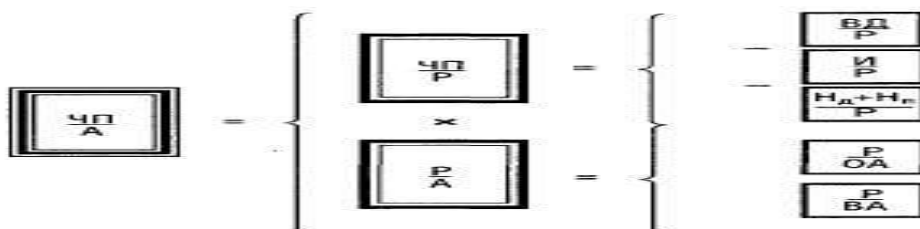

Рис. 1 Схема фінансового аналізу використання активів за методикою корпорації Дюпон [1, с. 104]

Для інтерпретації результатів, які отримують при використанні “Моделі фірми Дюпон”, використовується матриця оцінки результату інтегрального аналізу коефіцієнта рентабельності активів підприємства. За допомогою цієї матриці можна виявити основні резерви підвищення рентабельності активів підприємства.

2. Система SWOT-аналізу, сутність якого полягає в дослідженні характеру сильних і слабких сторін підприємства відносно можливостей використання його активів, а також позитивного і негативного впливу окремих зовнішніх (екзогенних) і внутрішніх (ендогенних) факторів на умові його використання. SWOT-аналіз здійснюється переважно в графічному вигляді та є комплексним дослідженням впливу окремих факторів на потенціал використання активів протягом певного інтервалу часу [1, с. 106].

3. Об'єктно-орієнтована система інтегрального аналізу використання активів підприємства розроблена фірмою “Модернсофт” (США) і базується на використанні комп'ютерної технології і спеціального пакету прикладних програм. Основою цієї концепції є представлення моделі формування рівня рентабельності активів у вигляді взаємодіючих фінансових блоків, які моделюють “класи” елементів, що безпосередньо формують цей показник. Користувач сам визначає систему таких блоків у залежності від специфіки господарської діяльності. Після побудови моделі користувач сам наповнює всі блоки кількісними характеристиками.

4. Інтегральна система портфельного аналізу. Цей аналіз базується на використанні “портфельної теорії”, відповідно до якої рівень прибутковості портфеля фондових активів розглядається в системі “прибуток – ризик”. Згідно з цією теорією можна за рахунок формування “ефективного портфеля” знизити рівень портфельного ризику і відповідно підвищити співвідношення рівня прибутковості і ризику [5, с. 88].

Усі ці системи інтегрального аналізу ефективності використання активів, безумовно, мають безліч позитивних сторін і широко застосовуються в зарубіжній практиці. Але дві останні методики інтегрального аналізу ефективності використання активів вимагають від аналітиків великої самостійності в підборі показників аналізу і, крім того, відповідного програмного забезпечення для здійснення аналізу за допомогою комп'ютерної техніки. Сьогодні ж українські аграрні підприємства з причини матеріальної незабезпеченості майже не мають змоги використовувати при здійсненні аналізу спеціальні пакети прикладних програм. Дієвою є система SWOT-аналізу, але вона не дозволяє оцінити вплив факторів у кількісному виразі.

Тому, на нашу думку, найбільш прийнятною для практичного застосування на сучасному етапі розвитку економіки нашої країни є модель фірми “Дюпон”. Але, на українських підприємствах слід використовувати лише алгоритм цієї методики (послідовність дій), а систему кількісних показників ефективності використання активів доцільно обирати самостійно залежно від особливостей функціонування вітчизняних аграрних підприємств.

Метою даного дослідження є удосконалення методичного забезпечення оцінки ефективності використання виробничих активів аграрних підприємств на базі Дюпонівської системи аналізу активів та існуючих стандартів бухгалтерського обліку в Україні.

Результати досліджень. Для удосконалення методичного забезпечення оцінки ефективності використання активів нами запропонована методика факторного аналізу операційної рентабельності виробничих активів, яка ґрунтується на використанні окремих елементів методики фірми “Дюпон” та Положень (стандартів) бухгалтерського обліку 2 “Баланс” і 3 “Звіт про фінансові результати” (рис. 2). Запропонована нами методика факторного аналізу дозволяє зробити висновок, що низьке значення показника операційної рентабельності виробничих активів ($PO_{ва}$) характерне для підприємства при низькому рівні показника операційної рентабельності реалізації ($PO_{р}$) і низькому рівні коефіцієнта оборотності виробничих активів ($КО_{ва}$); середнє значення $PO_{ва}$ – при низькому значенні $PO_{р}$ і високому $КО_{ва}$ – або при високому значенні $PO_{р}$ – і низькому $КО_{ва}$; високе значення $PO_{ва}$ – при високих значеннях $PO_{р}$ і $КО_{ва}$.

$$\begin{array}{c}
 \frac{\Phi P_{од}}{\bar{A}} \\
 \text{Операційна} \\
 \text{рентабельність} \\
 \text{виробничих} \\
 \text{активів} \\
 (P_{Oва})
 \end{array}
 =
 \begin{array}{c}
 \frac{\Phi P_{од}}{\overline{ЧД}} \\
 \text{Операційна} \\
 \text{рентабельність} \\
 \text{реалізації} \\
 (P_{Op}) \\
 \times
 \end{array}
 =
 \begin{array}{c}
 1 - \frac{CB}{\overline{ЧД}} + \frac{IOO}{\overline{ЧД}} - \frac{AB}{\overline{ЧД}} - \\
 \frac{B3}{\overline{ЧД}} - \frac{IOB}{\overline{ЧД}} \\
 \times
 \end{array}
 =
 \begin{array}{c}
 \frac{BП}{\overline{ЧД}} + \frac{IOO}{\overline{ЧД}} - \frac{AB}{\overline{ЧД}} - \frac{B3}{\overline{ЧД}} - \frac{IOB}{\overline{ЧД}} \\
 \times
 \end{array}
 =
 \begin{array}{c}
 \left(\frac{\overline{ЧД}}{\bar{3}} + \frac{\overline{ЧД}}{\overline{ДЗ}} + \frac{\overline{ЧД}}{\overline{ГК}} + \frac{\overline{ЧД}}{\overline{BOA}} \right) + \\
 + \left(\frac{\overline{ЧД}}{\overline{O3}} + \frac{\overline{ЧД}}{\overline{ДБА}} + \frac{\overline{ЧД}}{\overline{IBHA}} \right)
 \end{array}$$

Умовні позначки:

$\Phi P_{од}$ – фінансовий результат від операційної діяльності;

\bar{A} – середня за період вартість всіх виробничих активів підприємства;

$\overline{ЧД}$ – чистий дохід від реалізації продукції, робіт і послуг;

CB – собівартість реалізованої продукції;

IOO – інші операційні доходи;

AB – адміністративні витрати;

$B3$ – витрати на збут

IOB – інші операційні витрати;

\overline{BOA} – середня за період вартість виробничих оборотних активів підприємства;

\overline{BHA} – середня за період вартість виробничих необоротних активів підприємства;

$\bar{3}$ – середня за період вартість запасів підприємства;

$\overline{ДЗ}$ – середня за період вартість дебіторської заборгованості підприємства;

$\overline{ГК}$ – середня за період вартість операційного залишку грошових коштів підприємства;

\overline{IBOA} – середня за період вартість інших виробничих оборотних активів підприємства;

$\overline{BO3}$ – середня за період вартість основних виробничих засобів підприємства;

$\overline{ДБА}$ – середня за період вартість довгострокових біологічних активів підприємства;

$\overline{ДБА}$ – середня за період вартість інших виробничих необоротних активів підприємства.

Рис. 2 Схема фінансового аналізу використання виробничих активів аграрних підприємств на базі Дюпонівської системи аналізу активів та існуючих стандартів бухгалтерського обліку в Україні

Джерело: власна розробка автора

Висновки. Таким чином, науковою новизною даного дослідження є удосконалення методичного забезпечення оцінки ефективності використання активів аграрного підприємства за рахунок розробки факторної моделі операційної рентабельності виробничих активів, що ґрунтується на використанні елементів методики фірми “Дюпон” та Положень (стандартів) бухгалтерського обліку 2 “Баланс” і 3 “Звіт про фінансові результати”.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості швидкого співставлення вироблених результатів та спожитих активів і є основою для визначення шляхів покращення використання активів та планування їх розміру і віддачі на вітчизняних аграрних підприємствах.

Література

1. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. В 2 т. / И.А.Бланк. – К.: Ника – центр, Эльга, 2007. – Т.1. – 624 с.
2. Ван Хорн Джеймс К. Основы управления финансами: Пер. с англ./ Джеймс К. Ван Хорн. – М.: Ф и С, 2000. – 800 с.
3. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник / К.В. Измайлова. – К.: КНЕУ, 2001. - 152 с.
4. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств: навч. посібник / Л.А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2004. – 365 с.
5. Хелферт Э. Техника финансового анализа: Пер. с англ. / Под ред. Л.П.Белых / Э.Хелферт. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 664 с.

Смирнова Н.В. Методическое обеспечение оценки эффективности использования производственных активов аграрного предприятия на основе существующих стандартов бухгалтерского учета

Аннотация. Рассмотрены различные подходы к анализу эффективности использования активов предприятий. Предложена методика оценки эффективности использования производственных активов аграрных предприятий на базе Дюпоновской системы анализа активов и существующих стандартов бухгалтерского учета в Украине.

Ключевые слова: активы, оборотные активы, внеоборотные активы, Дюпоновская система анализа активов, стандарт бухгалтерского учет.

Smirnova N. Methodical support for agricultural enterprises production assets using effectiveness evaluating based on existing accounting standards

Summary. The different approaches to the analysis of the effectiveness of enterprise assets are considered. The method of agricultural enterprises of production assets using effectiveness analysis based on Dupont assets analysis system and existing accounting standards in Ukraine is offered.

Key words: assets, current assets, fixed assets, Dupont assets analysis system, accounting standard.